

КЫРГЫЗ КООМУНУН СТУДЕНТ ЖАШТАРЫНЫН РУХАНИЙ-НРАВАЛЫК
КООПСУЗДУГУ
ДУХОВНАЯ И ПРАВСТВЕННАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ
КЫРГЫЗСКОГО ОБЩЕСТВА
SPIRITUAL AND MORAL SAFETY OF STUDENT YOUTH OF THE KYRGYZ SOCIETY

Сарыбаева А.А. – И.Арабаев атындагы КМУнун
Педагогикалык колледжи окутуучу, Кыргызстан, Бишкек ш.
e-mail: aika95.ch@gmail.com

Аннотация: Бул илимий макалада кыргыз коомундагы жаштардын руханий-нравалык коопсуздугунун негиздери илимий анализге алынды. Мындай типтеги көйгөйлөрдү изилдөө кыргыз коомунун руханий өз алдынчалагына жана социомаданий тажрыйбаларына теоретикалык анализ жүргүзүү менен коштолуп, алардын руханий-нравалык жашоосунун кайталангыс тиби уникалдуулугу жана ошол өзгөчөлүктү муундан муунга сактап өткөрүп берүүчүлүк принциби жаңыча көз карашта анализденет. Кыргыз коомунун жаштарынын руханий-нравалык коопсуздугу жаштардын субмаданияты, коомдогу маданияттын өнүгүү деңгээли, руханий-нравалык чөйрөнүн абалы менен байланышат. Жаштар руханий бактылуулугунун кепили, коомдун өзгөрүүсүнүн реалдуу потенциалы, кыргыз коомунун өнүгүүсүн кепилдеп туруучу вектор, өздүк курактык өзгөчөлүгүнө жараша коомдун аялуу катмарын түзүп, руханий-нравалык жактан камкордукка алынууга муктаж катмар. Кыргыз коомундагы студент жаштардын руханий-нравалык коопсуздук маселесин төмөндөгүдөй контексте алып караганда, азыркы коомдогу бир катар коркунучтар бар экендиги ачык эле байкалат. Тактап айтканда, укуктук системадагы баши аламандыктар, социалдык, моралдык-нравалык багыттагы көйгөйлөр, монолиттик маданияттагы социомаданий жаракка жана анын бир тараптуу түзүмү, муундар аралык мамиледеги кризис, идеологиялык вакуум, өткөн доордун идеологиясынын демонтаждалуусу, маданияттагы массивация жана вестернизация, сатылуу идеологиясы, керектөөнү камсыздоодон качуу, жаштарга жогорку муундун өз идеяларын таңуулоосу, жаштардын көпчүлүк бөлүгүнүн коргоосуз калуусу, социалдык демографиялык кризис, коомдошуу системасынын алсыздыгы жана институционалдык кризис, жаш муундун аң-сезими жана криминалдашуу жүрүм-туруму, социалдык теңсиздиктин өсүүсү жана кыргыз коомундагы катмардын тереңдеп бараткан поляризациясы, жашоо тонусунун, жалпы калктын жана кыргыз элинин жаш муундарынын өздүк социалдык сезимдеринин төмөндөөсү.

Аннотация: В данной научной статье дается научный анализ основам духовно-нравственной безопасности молодежи в кыргызском обществе. Изучение этого типа проблем сопровождается теоретическим анализом духовной независимости и социокультурных практик кыргызского общества, с новой точки зрения анализируется уникальность их духовно-нравственной жизни и принцип передачи этой особенности от поколения к поколению. Духовно-нравственная безопасность молодежи кыргызского общества связана с субкультурой молодежи, уровнем развития культуры в обществе, состоянием духовно-нравственной среды. Молодые люди являются гарантом духовного счастья, реальным потенциалом перемен в обществе, вектором, который гарантирует развитие кыргызского общества, в зависимости от возраста, являясь уязвимым слоем общества, нуждается в духовной и нравственной заботе. Если посмотреть на проблему духовно-нравственной безопасности студенческой молодежи в кыргызском обществе в следующем контексте, становится ясно, что в современном обществе существует ряд угроз. В частности, это хаос правовой системы, социальные, моральные и этические проблемы, социокультурный разрыв в монолитной культуре и ее односторонность, кризис межпоколенческих отношений, идеологический вакуум, демонтаж идеологии прошлого, культурная ассимиляция и вестернизация, продажность идеологии, навязывание идей старшим поколением молодежи, уязвимость большинства молодых людей, социально-

демографический кризис, слабость социальной системы и институциональный кризис, сознание и криминализация молодого поколения, рост социального неравенства и углубляющаяся поляризация кыргызского общества, снижение социальных настроений населения и подрастающего поколения кыргызстанцев.

Abstract: *This scientific article provides a scientific analysis of the foundations of the spiritual and moral security of youth in Kyrgyz society. The study of this type of problems is accompanied by a theoretical analysis of the spiritual independence and socio-cultural practices of Kyrgyz society, from a new point of view, the uniqueness of their spiritual and moral life and the principle of transferring this feature from generation to generation are analyzed. The spiritual and moral safety of the youth of the Kyrgyz society is associated with the subculture of youth, the level of cultural development in society, the state of the spiritual and moral environment. Young people are a guarantor of spiritual happiness, a real potential for changes in society, a vector that guarantees the development of Kyrgyz society, due to the fact that they are a vulnerable layer of society, they need spiritual and moral care. If we look at the problem of spiritual and moral safety of student youth in Kyrgyz society in the following context, it becomes clear that there are a number of threats in modern society. More precisely, this is the chaos of the legal system, social, moral and ethical problems, the socio-cultural gap in a monolithic culture and its one-sidedness, the crisis of intergenerational relations, an ideological vacuum, the dismantling of the ideology of the past, cultural assimilation and Westernization, the venality of ideology, the imposition of ideas by the older generation of youth, vulnerability the majority of young people, the socio-demographic crisis, the weakness of the social system and the institutional crisis, the consciousness and criminalization of the younger generation, the growth of social inequality and the deepening polarization of the Kyrgyz society, a decrease in social sentiments of the population and the younger generation of Kyrgyz citizens.*

Ачык сөздөр: *жаштар, кыргыз коому, улутук коопсуздук, нравалуулук, руханий өнүгүү, мораль, жаштар саясаты, жаштар, маданият, руханий маданият, материалдык маданият.*

Ключевые слова: *молодежь, кыргызское общество, национальная безопасность, нравственность, духовное развитие, мораль, молодежная политика, молодежь, культура, духовная культура, материальная культура.*

Key words: *youth, Kyrgyz society, national security, morality, spiritual development, morality, youth policy, youth, culture, spiritual culture, material culture.*

Бүгүнкү илимий чөйрөдө жаштар маселеси күндүн актуалдуу темаларынын бирине айланууда. Анткени, студент жаштарды социалдык-демографиялык топ катары кабылдоо менен алардын руханий-нравалык коопсуздугун камсыздоодогу, коомдук процесстерге катыштыруудагы ролунун жогору экендиги менен байланыштырылат. Ошондой эле жаштардын айланасында дүйнөлүк коомчулукта да, табигый чөйрөдө да, социалдык чөйрөдө да кооптондуруучу абалдын байкалып тургандыгы жашыруун эмес. Айрыкча мындай көрүнүш руханий нравалык чөйрөдө өтө байкалат. Илимий макалада мен кыргыз коомундагы студент жаштардын руханий-нравалык коопсуздугун анализге алгандыгыма байланыштуу, макалада көбүрөөк токтоло турган түшүнүк бул коркунучтун же кооптонуунун конкреттүү объектилери. Саясий багыт дайыма жаштар маселесине терең көңүл бурулгандыгын, бул багытта бир катар мыйзамдар бар экендигин, келечекте да бир топ иштер колго алынаарын байма-бай айтып келет. Кыргыз коому бир эле жаштар эмес жалпы эле мамлекеттин жарандарынын кызыкчылыктары, коопсуздуктары, инсан катары калыптануусу, жашоодогу адамга тиешелүү кызыкчылыктар биринчи орунга коюлгандыгын белгилейт. Мамлекеттин жарандык коом үчүн жүргүзүп жаткан саясаты дүйнө элдеринин саясаты менен үндөш. Анткени бардык мамлекеттин саясаты ушул максатты көздөйт десем жаңылбайм. Кээ бир изилдөөчүлөрдүн пикирине ылайык, мындай саясат: «бул жалпыга бирдей аныктама, анын булагын улуттук коопсуздук тууралуу пикир түзүп, мындай пикир байыртадан эле жашап келе жатат» [1.21]. Демек кыргыз коомундагы ишке ашырып жаткан мындай саясаттын маңызы улуттук коопсуздукту коргоо, коомдун руханий-нравалык бекемдигин, мекенчилдик, гуманистик, салттык, менталитеттик сезимдерин, илимий жана социо-маданий деңгээлин сактоо. Жогорудагы максаттар аткарылса, коомдо руханий-нравалык коопсуздук сакталат.

Ошого карабастан ааламдашкан алкак секунд сайын өзгөрүүгө дуушар болууда. Айлана чөйрөдөгү дайыма өзгөрүп түрүүчү көрүнүштөр (экономикалык, саясий, экологиялык, маданий) өсүп келе жаткан муундун руханий өнүгүүсүнө жана дүйнө таануу сезимдерине чоң таасирин тийгизет. «Коопсуздук» түшүнүгү социалдык философия, укук философиясы, дин философиясы, политология, социология, дин социологиясы, педагогика, психологияда, коом таануунун деңгээлинде, инсантаануунун деңгээлинде каралат жана көбүнчө өзгөчө кырдаалдар менен байланыштырылат. Изилдөөчүлөрдүн пикирине ылайык: «Социалдык-психологиялык коопсуздук» деген интегралдык түшүнүктүн системасы катары эсептелген «руханий коопсуздук» феноменинин сырткы детерминанттарын психологиялык жактан алып караганда, руханияттын ички шарттары менен жуурулушат. Сырткы факторлордун таасири «ички, сырткы» механизм аркылуу каралат, тактап айтсак, социалдык реалдуулукту коопсуздукту түзүп берген, зордук-зомбулуктан ары, ичиндеги мүчөлөргө психологиялык жактан туруктуулукту камсыздоочу, коркунучтарды (сырткы фактор) жоюп жана алардын алдын алуучу абал катары баалоо, кабыл алуу, таануу аркылуу.

Коопсуздуктун сырткы факторлорун кароодо биз мамлекеттик-укуктук токтомдорду жана анын коомго киргизилишин анализдөө менен кырдаалдан инсанга карайиш алып барабыз, ал эми инсандын руханий коопсуздугу жөнүндө айтууда адамдын активдүү ролун (коопсуздуктун ички факторлору), тактап айтканда анын руханий керектөөлөрү, жеке сапаттары, баалуулук багыттарын баса белгилейбиз.

Инсандын коопсуздукка болгон түпкү ыктыяры социалдык жана материалдык коопсуздук (экологиялык, террористтик, согуштук коркунучтан, мамлекеттин бузулушу жана үйүнүн бузулуу коркунучтарынан) жана руханий коопсуздукка (жеке жана башкалардын өзүн-өзү сыйлоо руханий сезимине кол салуулардан, эркиндик, тилектештик, жоопкерчилик, өз-ара сый жана бир-бирине болгон ишенимди көрсөтүүгө болгон негативдүү басымдан) болгон укугунда жүзөгө чыгат.

Социалдык жана личносттук коопсуздукту изилдөөдө бир катар тарыхый окуяларга кайрылуу туура болот. «Руханий коопсуздук» түшүнүгүнүн түпкү компонентин ачуу үчүн биз алгач эле адилетсиздикти (айрыкча социалдык адилетсиздикти) жана жаштардын жашоодогу руханий-нравалык баалуулуктарга болгон багыт деңгээлин баштан өткөрүү сыяктууларга көңүл бурабыз.

Руханий кооптуулук сезими жаштарда дүйнөдө болуп жаткан көйгөйлөрдүн (экологиялык, саясий, диний, терроризм, жумушсуздук ж.б.) жана ошондой эле инсандын руханий-нравалык бүтүндүгүнө таасир этүүчү жана оор жашоо абалдарынан чыга билүү толук конструктивдүү эмес стратегияларын түзүүчү, батыш саясатчыларынын манипулятивдик жана идеологиялык таасири астында ишке ашуучу протесттик жүрүм-турумга таасир этүүчү, келечектеги социалдык коркунучтарды баштан өткөрүүдө маанилүү индикатор болуп саналган коомдогу руханий-нравалык жашоонун көрүнүштөрүнүн адилетсиз деп эсептөө ойлорунда байкалат.

Студенттерде адилетсиздик сезимин терроризм, жумушсуздук, согуш коркунучу жана куралданган конфликттер сыяктуу дүйнөдө болуп жаткан проблемалар пайда кылат. Өзгөчө коомдогу нравасыз жашоонун көрүнүштөрү, мисалы: адамдын кадыр-баркын материалдык жетишкендиги аркылуу баалоо, киреше деңгээлдери айырмаланып турган жаштарга жана ар түрдүү коомдук катмардын балдарына болгон бирдей эмес мамиле, адамдардын бир бирине болгон кайдигерлиги, саясий спекуляциялар, мамлекеттин ден соолук жана билим берүү боюнча колдоосунун жетишсиздиги, нравалык нормалардын четке кагылуусу, жумушсуздардын көбөйүшү жана карыларга болгон негативдүү мамиле.

Жаштардын аң-сезиминин бузулуусу, социалдык бөлүнүү жана калктын поляризация болушу, фрустрация, экзистенциалдык вакуум жана жашоо маңызын жоготуу сыяктуу коркунучтарга көп токтолбостон, алардын кыргыз коомунун руханий-нравалык коопсуздугуна болгон таасирлери терс деп айтсак болот. Жаштардын руханий коопсуздугуна болгон коркунучтарга жыйынтык жасасак, алардын натыйжасында, жаш муундардын аң-сезиминде массалык түрдө патриотизм, коллективизм, туура ойлоону, намыс, милдет, жумуш идеялары,

ошондой эле бекемдөөчү чоң потенциалга ээ орто класс идеясынын баркы кетип, жок болууда. Көпчүлүк жаштар сатылып кетүүчүлүк идеологиясын жайылтуучу жана коомдук тартип, нравалык норма, мамлекеттик мыйзамдарды сактабаган бизнескласстын өкүлдөрүнөн өрнөк алып, аморалдуу, кылмышкер, адеп-ахлаксыз, руханийлүүлүгү жок жүрүм-турумдун айлампасына кошулуп кетүүдө. Алар ММК жана интернет айдыңындагы пропагандалык рекламаларга сын көз-караш менен кароону жок кылуучу материалдык байлыктын артынан жүгүрүп, айлана чөйрөдөгү реалдуулукка, оппозицияга социалдык-критикалык көз-карашка карай алышпайт, мунун натыйжасында жаштар өздөрүнүн терс инстинктеринин жана буюмдардын кулуна айланат. Бул жаш инсандын руханий-нравалык негизинин уроосуна алып келет. Мунун баары жаштардын аң-сезиминин негизин агрессивдүүлүк, тынымсыз керектөө, ач көздүк, коллективизмге карама-каршы болгон индивидуализм, бир-бирине болгон жек көрүү жана зордук-зомбулук, батыш либердуулук баалуулуктарынан үлгү алуу сыяктуулар түзгөн бир-бирине каршы жана чоочун идеал жана баалуулуктарга кул болуусуна алып келет. Азыркы учурда коомдо руханий-нравалык сферанын жалпы кризиси байкалууда, бул нерсе интеллектуалдык-этикалык вакуумдун пайда болушун, коомдун аң-сезимине таасир этүүчү адамдардын ордун жаштарга оң таасир бербөөчү иш акысы көп ТВ жана электронный ММК “жылдыздары” ээлеп кеткенин түшүндүрөт. Бул абалдан кантип чыгууга болот, жаштарды башка көз-карашка кантип келтирүүгө болот? Жогоруда айтылган коркунучтарга каршы чыгуу абдан кыйын, бул учурда мамлекеттик кийлигишүү жана эффективдүү жөнгө салуу керек. Алгач эле үй-бүлөнүн, мектептин, ЖОЖдордун социализациялоо агенттери катары жөндөмсүздүктү калыбына келтирүү керек, бирок бул нерсе өлкөдөгү экономикалык өсүү, жумушсуздуктун жана кедейликтин азайышы менен параллелдүү түрдө жүргүзүлүшү керек. Азыркы убакыттагы абалдан чыгуунун жолдорунан бири катары адекваттуу улуттук идеологияны түзүүнү сунушгаса болот, бул идеология жаштарга улуу тарыхка баш багып, учур чакка жана келечекке болгон жоопкерчиликти сезүүнү жана кыйынчылыктарды оптимизм менен жеңүүнү үйрөтөт. Мындай идеология катары патриоттук идеологияны сунушгаса болот, бирок бул үй-бүлө институтун кырылуудан, билим берүү системасын интеллектуалдык күчсүздүктөн, экономика жана саясатты - ач көздүктөн жана коррупциядан сактоо сыяктуу машакаттуу эффективдүү эмгекти талап кылат[3.].

С.А.Клишина белгилегендей, азыркы учурда биздин коомго жана мамлекетке ошол мамлекеттин элине жакын жана түшүнүктүү улуттук приоритет жана максат системасында иреттеп, өлкө үчүн маанилүү болгон башка идея жана баалуулуктарды магнит сыяктуу тартып туруучу негиздүү жана бекемдөөчү идея аба сыяктуу абдан керек. Жаштардын руханий коопсуздун кепилдөө ар кандай жүрүүдө, көбүнчө бул мамлекеттик, диний, жеке менчик структуралар аркылуу ишке ашуучу диаметрдык карама-каршы тенденциялар. Аларды, коом ишкерлеринин ою боюнча, руханий коопсуздук системасын жалпысынан түшүндүргөн жалпы схемага киргизүү керек. Бул катарга, шексиз түрдө чон таасир тийгизүүчү ММК, диний уюмдар, ушул менен бирге башкы функциясы жаш муундун руханий өнүгүүсү жана социалдык жанылануу болуп эсептелген өздүк социалдаштыруу (тарбиялоо жана билим берүү) институттары кирет[4.].

Колдонулган адабияттар:

1. Возьмитель А.А. Актуальные теоретико-методологические и практические проблемы духовной безопасности // Социальная политика и социология. Междисциплинарный научнопрактический журнал. 2008. № 2 (38). С. 20–33.
2. Ильин И.А. Наши задачи. Историческая судьба и будущее России. Статьи 1948-1954 годов. В 2-х т. Т.1 М.: МП «Рарог», 1992. — 348 с.
3. Сальпиева Э.Б. Роль менталитета кыргызов в воспитании молодежи // Философские науки 2010г. С.190.
4. Клишина С.А. Русская идея в состоянии невесомости // Московские новости. 2007. № 9. С.7.